

A tot el personal sanitari que lluita contra dos enemics molt forts, la COVID-19 i les polítiques neoliberals que apliquen els nostres governs.

Pròleg

Quan em poso a escriure aquestes línies, la tragèdia de la COVID-19 ha segat la vida de gairebé 400.000 persones arreu del món. Xifres esgarrifoses d'un flagell que encara amenaça la població mundial. Davant de situacions com aquesta hom té ben clara la funció del periodista o la del fotògraf. Però, i el dibuixant satíric? I l'humorista? És necessari dibuixar la tragèdia? Hi ha espai per a l'humor davant aquest immens dolor?

Durant i després de qualsevol catàstrofe, el lector busca en el diari la informació. Com més i més fidedigna millor. Per què? Perquè la informació atenua la por. El coneixement il·lumina,

i després de la desgràcia l'ésser humà necessita aquesta llum per reconèixer el nou i desfigurat paisatge que es presenta davant els seus ulls. Així, doncs, la funció dels professionals de la comunicació és ben clara. Però, i l'humor? Després del drama, el lector no vol riure. Però l'humorista tampoc vol fer riure. I ja que no pot informar (d'això se n'ha d'encarregar el periodista), el dibuixant d'humor realitza una altra funció molt important: reconfortar, ajudar-nos a conjurar la por però per una altra via, vinculada a les sensacions i les emocions.

La vinyeta, aquest estrany producte inserit en les pàgines del diari, estableix un vincle curiós

amb els lectors. Per diversos motius —entre els quals destaquen el seu format icònic, el poder de donar forma a clixés i arquetipus i la seva capacitat de saltar-se tota mena de convencions—, la relació entre el dibuix satíric i el seu públic es trasllada a l'àmbit emocional. Aquest fenomen va portar el savi Gombrich a afirmar que «el dibuixant, per menyspreable que sigui la seva qualitat artística, té més possibilitats d'impressionar en una campanya d'odi que l'orador de masses i el periodista». L'afirmació s'ha demostrat certa en més d'una ocasió en què els llapis es posen al servei de la propagació d'idees certament reprovable. Però, un cop situats en el complex terreny de les emocions, és lògic pensar que on llegim la paraula odi també podríem escriure amor o tendresa. El dibuixant d'humor té a la punta del seu llapis la poderosa capacitat de generar una cosa tan grossa com la compassió, la solidaritat o la tendresa.

Durant la tragèdia tots tenim una certa necessitat de ser reconfortats i de sentir-nos solidaris

amb els que pateixen. I aquí brilla amb força la tasca del dibuixant d'humor. Les vinyetes ofereixen, cadascuna a la seva manera, una petita dosi de tendresa, que s'expressa de manera més o menys simbòlica, amb aspiracions poètiques. Junceda, un vell mestre, escriu al seu *Assaig sobre l'humorisme gràfic* (Institut Català de les arts del Llibre, 1936) que l'humorista gràfic té «una mica de pintor, altra mica d'escultor, un xic de literat, una engruna de poeta, i fins, si furguem, de músic i tot. (...) L'humorista fa com el poeta, vol expressar totes les coses de la terra, materials o espirituals, visibles o invisibles, tristes o alegres, dolces o agres, aspres o delicades».

Però el fet de voler ésser poeta no et converteix automàticament en Dant o Lorca. El talent, la gràcia i la capacitat imaginativa han d'unir-se a l'obligatòriament ràpida resposta que l'humorista ha d'oferir als esdeveniments per publicar l'exigent vinyeta de cada dia a les pàgines de la premsa. En aquest sentit, l'Ermengol és un

dels millors dibuixants de la premsa europea. És capaç de copsar com ningú el pols de l'actualitat i traduir-lo en imatges sempre divertides i, quan cal, punyents o tendres. La seva imaginació desbordant és capaç de trobar noves metàfores visuals per explicar-nos el dia a dia amb el talent que només tenen els genis del dibuix d'humor. Com afirma el teòleg Berger, la rialla

ens salva, i, per això, cadascuna de les vinyetes de l'Ermengol ens empara i protegeix, i esdevé una taula de socors per sobreviure a l'adversitat. Així, la seva crònica dels nefastos dies del coronavirus resplendeix com un far que il·lumina els dies terribles que ens ha tocat viure.

Jaume CAPDEVILA (KAP)

**SANT JORDI
2020**

 armengol

Epíleg

En el decurs d'aquesta pandèmia per la COVID-19 que ens ha afectat i ens està afectant a tots i en tot, en la salut, en les nostres relacions, en l'economia i en moltes coses que hem hagut de repensar en la nostra vida diària, he rebut molts correus electrònics amb temàtica diversa, des de consultes de companys metges i metgesses fins a altres que és millor no comentar.

Un de ben original va ser el de Pagès Editors, que vaig rebre fa unes setmanes, demanant-me molt amablement si volia escriure un breu pròleg al llibre que ara teniu a les mans. Van afegir que l'autor, Armengol Tolsà Badia, Ermengol,

havia demanat específicament que fos jo qui el fes.

Aquí comencen els meus dubtes: jo soc metge de l'Hospital Clínic, professor de la Universitat de Barcelona, i em dedico a l'epidemiologia, és a dir, a estudiar i aprendre com fer front a malalties infeccioses i epidèmies. És cert que malauradament aquests mesos els epidemiòlegs hem passat del quasi absolut desconeixement de qui som i a què ens dediquem, a convertir-nos en especialistes relativament coneguts i a estar presents en diferents mitjans de comunicació, amb major o menor encert, tractant de respondre moltes preguntes per a algunes de les

quals no tenim resposta encara en relació amb aquesta malaltia.

Per què un dibuixant d'humor de prestigi voldria que un epidemiòleg, que pertany més aviat a un món acadèmic i "avorrit", escrivís el pròleg del seu darrer llibre?

Bona pregunta, oi? Doncs bé, tot i que la situació que hem viscut ha estat i és molt seriosa, en la vida cal superar totes les adversitats de la millor manera possible. Ho anomenem resiliència: la capacitat dels éssers humans de respondre a l'adversitat i recuperar, després d'un fort cop, la nostra vida normal. Crec fermament en aquesta propietat que compartim certs materials i els éssers humans, i crec també que el sentit de l'humor, el sentit de la crítica (especialment l'autocrítica) és un aspecte fonamental per poder afrontar situacions adverses i superar-les. Ermengol, mitjançant els seus dibuixos publicats diàriament, ha donat un punt de vista especial, diferent i valuós a la situació tan complicada i estressant que hem viscut tots

plegats i que encara viuen ara en altres indrets del món, com per exemple Argentina, la seva terra d'origen.

Lleida, on Ermengol ha desenvolupat gran part de la seva brillant carrera artística, periodística i literària, ha viscut també de manera especial aquesta primera onada de la pandèmia. Lleida no ha patit, afortunadament, l'embat que hem patit Barcelona o Madrid, per exemple, però hi ha hagut casos i especialment la seva progressió en la desescalada (nova paraula) s'ha vist retardada i fins i tot compromesa per rebrots que afortunadament ara sembla que ja estan ben controlats.

Hem d'aprendre a conviure amb aquest «molt mal bitxo». Hem de seguir bé les recomanacions bàsiques per evitar el contagi: distància, rentat de mans i mascaretes. No podem deixar que ens avanci de nou i ens faci tornar a tancar-nos a casa. Hem de ser un bon exemple de prudència i solidaritat, i la prudència i la solidaritat seran punts fonamentals per aturar el virus

fins que no tinguem, que en tindrem, millors tractaments o una vacuna.

Mentrestant, il·lustradors inconformistes i entusiastes com l'Ermengol ens poden ajudar molt a tocar de peus a terra i viure la realitat amb un toc d'humor com només ell sap plasmar i transmetre.

Un somriure ajuda a controlar les pandèmies.
Ermengol: moltes gràcies pels teus dibuixos.

Antoni TRILLA

Hospital Clínic – Universitat de Barcelona – ISGlobal
Barcelona, 14 de juny de 2020

Dibuixos publicats al diari *La Mañana* de Lleida i al programa *Els Matins* de TV3

© de les il·lustracions: Armengol Tolsà Badia, 2020

© del pròleg: Jaume Capdevila Herrero, 2020

© de l'epíleg: Antoni Trilla Garcia, 2020

© d'aquesta edició: Pagès Editors, S L, 2020

Sant Salvador, 8 – 25005 Lleida
www.pageseditors.cat
editorial@pageseditors.cat

Primera edició: juny de 2020

ISBN: 978-84-1303-202-3

DL: L 431-2020

Imprès a Arts Gràfiques Bobalà, S L

www.bobala.cat

— imprès a **lleida** —

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només es pot fer amb l'autorització dels seus titulars, llevat de l'excepció prevista per la llei. Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar, escanejar o fer còpies digitals de fragments d'aquesta obra.